

LAYOUT OG GRAFISK DESIGN

NOEN ENKLE HJELPEMIDLER

Brit Hauge
April 2021

- LAYOUT OG GRAFISK DESIGN ER KUNSTEN Å
ARRANGERE BILDER OG TEKST FOR Å
KOMMUNISERE ET BUDSKAP
- OG SKAPE FORSTÅELSE FOR BUDSKAPET

Viktig å kjenne til slik at du skal lykkes
med å fange lesernes interesse

FORMGIVING

SIDE-
KOMPOSISJON

I vårt tilfelle er det snakk om sidekomposisjon -
hver side for seg og dobbeltsiden.

TYPOGRAFI - LESERVENNLIGHET

FONTSTØRRELSE

- Finne en font som er stor nok til brødtekst, men ikke for stor – 10 - 12 pkt.
- Blir fonten i brødteksten for stor, kan det gå utover layouten
- Blir den for liten, går det utover leservennligheten
- Størrelsen på fonten avhenger av skrifttype, f. eks er **Verdana 14** større enn **Calibri 14**
- Det er viktig at teksten er leservennlig og samtidig ser pen ut
- Overskrifter i de ulike nivåene kan velges noen punkter større

Yoga for frosker.

Enhetlig typografi

Agna feugait lore dio conse commy nulla faccum vel elisit dolore consequ amconullaor sustrud dignim in ut eugue dolorem et amcommo dolorer alissit adit wiscipit praessequam nonsequam.

Quis at aciduis num irillan ut nullandit wisl delit in ex ent vulla facil ex elenit, volorer cincin hent lum zzriliquis nos nulla feum quis adit lum aute dignit voloreet alit adiam doloreet, veraessi. Usto consecte feugue vel ipsummod tetuer si euisl iuscipit, sed eu faccum eugue consenim iurem quam eu feummod oloreet, volobor periurer iniam, sim dionsed min.

Overskrift

Hendre con ex eugue eraessis nis aliqum ex nis nullaore consequatin utpate vulputpat. Ut wisi.

Gue velenim quisi. Gait, quat. Exeriure tie te commoloreet illa amcommod magna alit nonse feu feugait luptat iniam, qui essequa moonseq uissit nullan hent elisi.

Overskrift

Duismod ignibh exer susto do dolenibh erat erostrud tet iustrud magna feummy nos augait adit nim vel il ut alit ate dunt lamet, vullam, volendit vullandit, sit luptatie veros nisl exer si. Sandio et aliquam, quat. Ut lute veniam, quam, quat. Ut nonse commod mod et aciduis nisl el utpat. San er alit adit luptat vel ipsusto od minci blan veliquam dolore etu

Overskrift

Velit alit alis niametum veriureet lum doloboreet dionsequis del eum quismod oloborem quate dio do corem zzrilit alissit delit ea consecte el ing estin volor se ver amet am nibh ex

eriurem veros estin hent iriliquismod tem do duipsum dolorerci blamet luptat. Iqui elit, commolortisl deliqui smolessis eriucsi blan velit ut veliquamet do od eraesen issenis aliquatinim dolore dunt iuscitisi bla faccum iriustrud et wisi bla feuguer aesequi ssequi ex eugait vel dolortie vendips ummodolore conse vel duisl dipissit wis el do dit lorem veriuscil ullutpatum nonse magnim delit augiam auguer sumsandiam vullan ut auguerci tat.

Overskrift

Rnim del ipisit loborem dolore tat. Duipit wissectem adip esequissit alisl illandreet prat. Ut lorieriustrud diat. Riuscing exero conum zzrit wisl dolorem volorpe rustie eu faccum quatin ulla cor ad magna faciliq uatueru od dipit lolor secte dolortis niam duis aciduis ciduis nim duisl iure faccum acilla commolore esequi sequat velit wis dolor ipsum nostis ad

Froskefoto.

Tilfeldig typografi

Agna feugait lore dio conse commy nulla faccum vel elisit dolore consequ amconullaor sustrud dignim in ut eugue dolorem et amcommo dolorer alissit adit wiscipit praessequam nonsequam.

Quis at aciduis num irillan ut nullandit wisl delit in ex ent vulla facil ex elenit, volorer cincin hent lum zzriliquis nos nulla feum quis adit lum aute dignit voloreet alit adiam doloreet, veraessi. Usto consecte feugue vel ipsummod tetuer si euisl iuscipit,

sed eu faccum eugue consenim iurem quam eu feummod oloreet, volobor periurer iniam, sim dionsed min.

Overskrift

hendre con ex eugue eraessis nis aliqum ex nis nullaore consequatin utpate vulputpat. Ut wisi. Gue velenim quisi. Gait, quat. Exeriure tie te commoloreet illa amcommod magna alit nonse feu feugait luptat iniam, qui essequa moonseq uissit nullan hent elisi.

Overskrift

Duismod ignibh exer susto do dolenibh

erat erostrud tet iustrud magna feummy nos augait adit nim vel il ut alit ate dunt lamet, vullam, volendit vullandit, sit luptatie veros nisl exer si. Sandio et aliquam, quat. Ut lute veniam, quam, quat. Ut nonse commod mod et aciduis nisl el utpat. San er alit adit luptat vel ipsusto od minci blan veliquam dolore etu

Overskrift

Velit alit alis niametum veriureet lum doloboreet dionsequis del eum quismod oloborem quate dio do corem zzrilit alissit delit ea consecte el ing estin volor se ver amet am nibh ex eriurem veros estin hent iriliquismod tem do duipsum dolorerci blamet

KOMPOSISJONSPRINSIPPER

SIDE-KOMPOSISJON

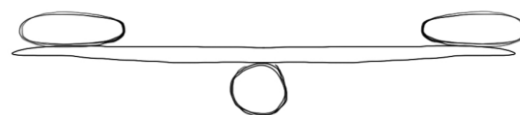
- Balanse
- Det gyldne snitt - tredelingsprinsippet
- Bevegelse og retning
- Rytme
- Linjer – skrålinjer – det vertikale
- Grunnformer
- Farger i bildet
- Farger i sidekomposisjonen

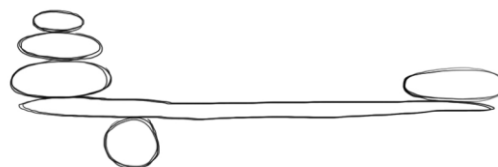
BALANSE

SYMMETRISK BALANSE KAN VIRKE STATISK

USYMMETRISK BALANSE KAN VIRKE DYNAMISK

DET GYLNE SNITT OG TREDELINGSPRINSIPPET

ELEMENTENE Plasseres
i kryssene eller
langs linjene

BEVEGELSE OG RETNING

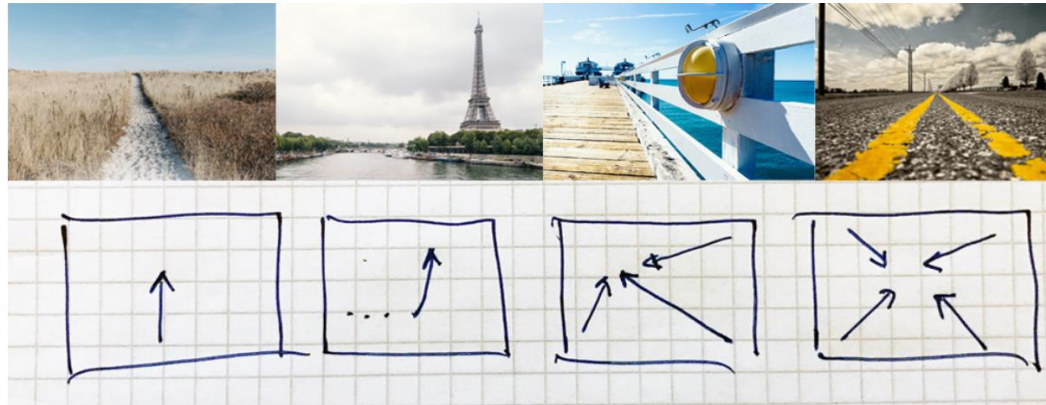
LINJER

Vannrette

Loddrette

Diagonaler – skrålinjer

S-linjen

CC0-1.0 Redaksjonelt: Ellen Johansen

I ET BILDE

TYDELIG SKRÅLINJE
OG ELEMENTER SOM
VARIERES I ULIKE
STØRRELSER

Foto: Kjetil Sander, eStudie.no

ENHET OG VARIASJON

SIDE- KOMPOSISJON

ENHET OG VARIASJON

- Hvis sidene i en bok blir ganske like, blir det kjedelig
- Regelmessig veksling mellom ulike faste elementer gir forutsigbarhet og skaper en *rytme* i teksten
- Derfor: Skap god veksling mellom skrift, bilder og grafiske elementer på de sidene
- Brudd i rytmen – da stopper leseren opp og skjerper oppmerksomheten

En ny Bjørn Pedersen trer frem

Oppvekstforhold for nye generasjoner

Mye skjedde i distriktet rundt Sandøya i tiden etter Den store Nordiske krig (1700-1720) var over. Trelastfarten og Jyllandsfarten hadde fått en alvorlig knekk under krigen, og det tok tid å bygge seg opp igjen. Handelen med Holland tok seg nå opp, og handelen med England ble stadig viktigere. De lokale skutene var i 1739 bare ca. 12 lester i gjennomsnitt, og de fleste hadde blitt bygd for Jyllandsfarten. De engelske og hollandske skutene som ble deklart med last fra Risør tolldistrikt var omkring 60 lester, og var dermed betydelig større.

Det var imidlertid ikke tvil om at lokalbefolkningen var på vei til å ta sin andel av handelsvirksomheten og sjøtransporten. Sjøfolk, skogeiere og håndverkere slo seg sammen, etablerte partsrederier og bygde stadig flere og større skuter.

Kongemakten gjorde stadig sitt beste for å skaffe seg inntekter gjennom toll på handel med utlandet. Tollinntektene gikk først og fremst til å bygge opp festninger og slott og til å utvikle tvillingriket Norge-Danmark som krigsmakt. For å ha oversikt og ha kontroll med handelen ble det, som nevnt tidligere, gjort iherdige forsøk på å konsentrere den til byene.

Kong Christian 5. ga i 1682 Kristiansand handelsprivilegiene for Sørlandskysten, og alle borgere som bodde andre steder på kysten ble pålagt å flytte til

Kristiansand, hvis de ønsket å drive handel. Det ble protester, mange lot være å flytte, og kongen ga etter.

Det kom en ny runde med protester da Risør og Arendal fikk sine handelsprivilegier i 1723. Sandøya ble liggende i Risør tolldistrikt som strakte seg fra Gjernerstangen til Narestø. Som nevnt tidligere protesterte folk fra lokal-samfunnene rundt disse byene iherdig mot å miste sine gamle privilegier til å drive handel direkte med utlandet. Lokale skikkelser som Nils Nilsen på Eikeland, Allaug Bjørnsdatters mann, klarte å forhindre at dette skjedde. Mange valgte likevel å registrere seg som skipperborgere i byene, selv om uthavnene på øyene kunne

Tidlige tiders konfirmasjon (Maleri av Adolf Tidemand)

78

være like levende handelssteder. Rundt Sandøya var det spesielt Lyngør som ble et viktig senter.

Parallelt med dette skjedde utviklingen av skole-systemet. I 1736 kom Konfirmasjonsforordningen, det vil si påbudet om at alle som vokste opp i kongeriket skulle konfirmeres, etter at presten hadde gitt dem tre måneders undervisning i kristendomskunnskap. Det vil si at barna måtte møte i prestegården minst to ganger i uken i et kvart år. Kurset skulle avsluttes med eksamen på kirkegulvet, der ferdighetene deres skulle prøves i menighetens påhør. Året etter kom Pontoppidans katekismeforklaring "Sandhet til Gudfryktighet".

Den første konfirmasjonen med barn fra Dypvåg fant sted i 1737, og ble holdt i Holt kirke. Den første kjente konfirmasjonen i Dypvåg kirke ble holdt i 1764, og da ble 40 barn konfirmert. Det er først på denne tiden det ble ført skikkelige oversikter over hvem som ble konfirmert hvert enkelt år.

Loven om offentlige almueskoler kom 23. januar 1739. Denne loven påla degnene (kirketjenerne), eventuelt ved hjelp av skoleholdere, å lære alle barn fra 7 til 12 år «at læse rederlig og reent i Bøger». Om foreldrene ønsket det, kunne barna dessuten få opplæring i skrivning og regning, men dette tilbudet ble lite etter-spur. Det gikk imidlertid tregt å få dette i gang i distriktene, og det var først i 1772 at en fikk organisert omgangsskole på Sandøya. De mest velstående var da allerede godt i gang med å organisere privat-undervisning for sine barn.

Ferdigheter i regning må lenge ha vært viktig. Penge-systemet var komplisert. Det ble brukt mynt-

betegnelser riksdaler, ort og skilling. Fra 1625 til 1816 var 1 riksdaler det samme som 4 ort. En ort tilsvarte 24 skilling, og da var 1 riksdaler det samme som 96 skilling. Det var for øvrig også mulig å handle med sølv, da 1 riksdaler tilsvarte 1 unse sølv (27,2 gram) med et sølv-innhold på 95,5%.

Sekstanten har vært et viktig navigasjons-instrument siden 1700-tallet. Her en av de tidlige versjoner.

Tidligere i boken ble nevnt det kompliserte systemet for verdifastsattelse av eiendom. Fra 1400-tallet og frem til 1838 ble skylden (skattetaksten) i Agder oppgitt i huder og kalveskinn, der 1 hud tilsvarte 12 kalveskinn. For å takle alt dette, måtte en nødvendigvis langt på vei kunne gangetabellen.

Utviklingen i skipsfarten, med sjøreiser over stadig videre områder, krevde sjømannskap med ferdigheter i navigasjon, ferdigheter i å kunne beregne posisjoner og kursene for reisene som skulle gjennomføres.

79

Her er brukt en stram sidelayout, med ulik fargestyrke og fontstørrelse i overskrifter i to nivå. Bildene har forskjellig størrelse og teksten er plassert både under og ved siden. Plassering av bildene i samme venstrekant i spalten gir likevel et helhetlig inntrykk. Fra boken til Helge A. Sølvberg, Slekt og Data Vest-Agder: «På vei mot florisante tider. Et dypdykk i Sandøyas historie på 1700-tallet».

FARGER SKAPER LIV

BILDER OG
ILLUSTRASJONER

FARGER SKAPER LIV

MEN OGSÅ OVERSKRIFTER OG INFOBOKSER

FIELLGÅRDEN LØKJE

Løkje er en fjellgård i tidligere Vossestrand herred, nå i Voss kommune etter kommunesammenslåingen i 1964. Til Løkje kan man komme fra Bergen over Voss mot Gudvangen eller fra Aurland over Gudvangen – Stalheim. Løkje ligger ca. 2,5 mil fra Voss og ca 5-6 km fra Vinje. Vi tar av E16 rett etter Skrumlebroen og kjører forbi Rødno, Njålteit og opp til Løkje. Løkje ligger på 498 m.o.h. Om vinteren må man bruke snøscooter eller gå på ski fra Njålteit. Den nye veien over Rødno var ferdig i 1962. Den gjorde det mye lettere å reise opp til Løkje i sommerhalvåret. Da vi reiste til Løkje fra Bergen i gamle dager, tok vi av til Holbygden fra hovedveien like etter avkjørselen til Rødno. Deretter kjørte vi til Hole. Hos Henrik H. Hommedal fikk vi fin bevertning og deretter bar det med hest og slede eller kjerre opp Høleien. Den veien gikk alle fra Løkje som skulle til bygden eller til Vinje der handelsmannen og kirken lå eller folk i bygden som skulle til Løkje. Man kunne også gå fra Selje opp Seljelien. Veien opp Høleien ble nok ikke regnet som spesielt lang, men benevnelsen Brattebakken sier sitt. Den nye veien gjorde livet noe lettere også for Anna og Knut Løken, som var de siste fastboende der opp frem til 1980.

Den første bosetning

Historien på Løkje er godt beskrevet i bygdebøkene for Vinje sokn. Historien der opp går tilbake til begynnelsen av 1500-tallet da det bosetter seg folk på Løkje. Løkje har alltid vært knyttet til gårdene Hole, Hommedal og Egdetveit i Holbygden. Hole var den største gården i bygden. Til å begynne med var Løkje stål under Hole og

bygden. Til å begynne med var Løkje stål under Hole og de første bosetterne var sendt opp for å holde vakt over buskapen. De skulle hindre at kyme fra gårdene Åen og Norekvål på Borstrondi gikk over elven og brukte beitet på Løkjesiden. Elven har vært kilde til mye uenighet om rettigheter til beitemark, noe som også ble tatt til retten. I 1679 hadde både gårdene Åen og Norekvål fra Voss stål der. Bufordveien gikk fra Borstrondi over Tvinde, Afdal og Ringheimstøl (Preststøl), og ned mot Åenstøllene mellom Nonhaugen og Tonskaret. Der var dyrene godt synlig for den som satt vakt ved halleren i grensen mellom dagens bruk nr 1 og 2. Folk fra gårdene Hole, Hommedal og Egdetveit ville ha de veik. I en rettsak i 1680 fikk Åen og Norekvål ha stål sammen på Løkje:

Vi er bergensere og bruker gjerne andre navn og endelser på Løkje enn de som er vokst opp i Vossestrand. Vi bruker en endelse (men ikke konsekvant). Vi sier fies, broen og bygden, men Gullekatova. Vi sier Løkje slik det ble skrevet i de gamle matriklene og slik vi hørte det av de voksne i vår familie da vi var barn.

"Nå Åen og Olav Norekvål stemde i 1679 seks holbygdingar fordi dei hadde rive ned selet åt Åen og Norekvål. Det hadde kosta 6% rd. 0,10 selet opp att. Holbygdingane laust betalt det og fekk desuutan bet etter kvil. I 1678 og 1680 var det sak om stalsretten åt Åen og Norekvål på Løkje. Mennene på Hole, Egdetveit og Hommedal, vilde ha del derifrå. Sak vart i oktober 1680 vist til lagmannsrett. En har no og stål, ikkje Ennstalen, ved gården Løkje, saman med Norekvål. Stalen hgg i Voss herad. Elvi der er heradagrensa mellom Voss og Vossestrand." Kilde: Vossaboka 2, Lars Kindem s. 376.

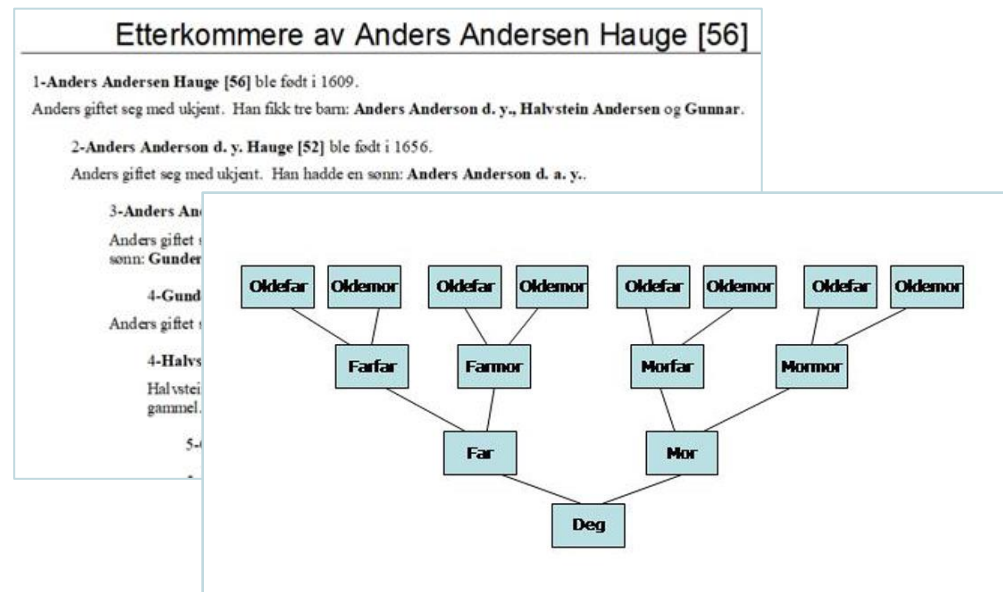
Senere var Løkje bygselbruk under Hole. I 1723 får gården eget matrikelnummer. I ca 180 år var det kun ett bruksnummer – bruk nr 1 Løken. 1903 fradeles bruk nr 2 Løken og i 1931 bruk nr 3 Ytre Løkje.

Øverst høyre side: Skrumlebroen ca 1892. Foto: Rich. Andvold. Nederst høyre side: 1. Et "tondemerke" på veien mot Løkje. Vossalvlet. 2. Sauer langs veien. 3. Tre i skogen der sauevete pleide å være i gamle dager. De røde ø ligger under roten.

ILLUSTRASJONER TIL ULIKE FORMÅL

ULIKE FORMER OG FARGER

Grønset 2/1 02
Ellekedde Vær!
Et godt og velbegnet Skj
aar ønskes Dig i Tankerne,
jeg ved intet bedre jodelst-Bede
end at alle maa være friske og
at vi maa fåe behagelig til
et langt Samvær i det nye
aar! Du er vist foretæn med
paa mig for hvad jeg har skrevet
i den senere Tid, men det lader
Du ikke over, thi vi ved det over for
langere Tid, naar jeg får ofte
Brev og ser at Du holder lidt
op mig, glæmmer jeg det et øjeblik,
og Du har mig i minde
hvert øjeblik, ja for ærligst tænker
jeg, jeg længtes saa ofte til Dig, at
jeg ikke ved, hvorledes jeg skal
holde det ud, Du maa ikke glemme
andre Heder end de her jeg kan
komme til Dig naar Du kommer

SKAPER FØLELSE

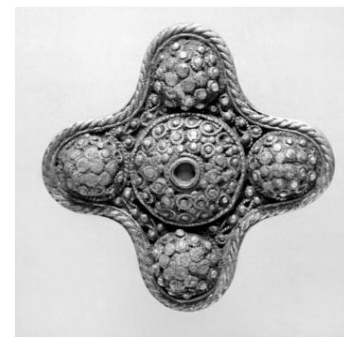
SOM DOKUMENTASJON

Kære Tante Hedda!
Jeg gratulerer med
Bryllupsdagen og ønsker Dig
alt godt. Jeg synes, at det er
saa morsomt, at Du skal
gift Dig. Hvor skal Du bo?
Det skulde være morsomt
at besøge Dig i Dit nye Hjem.
Skal Ellen Helmer være Bru-
depige? Venter Du mange

UTSNITT AV ET BREV
BRYTER OPP TEKSTEN

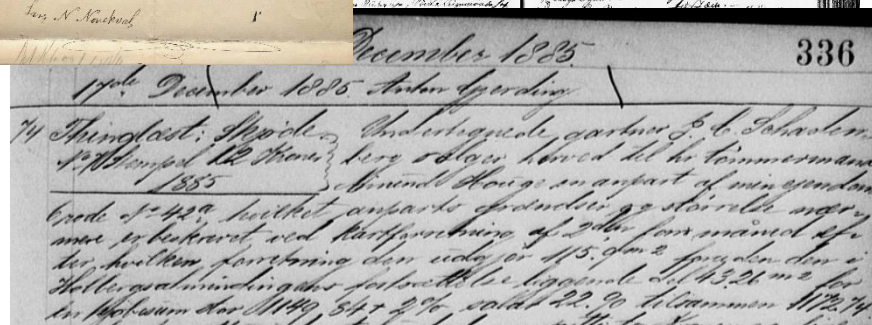
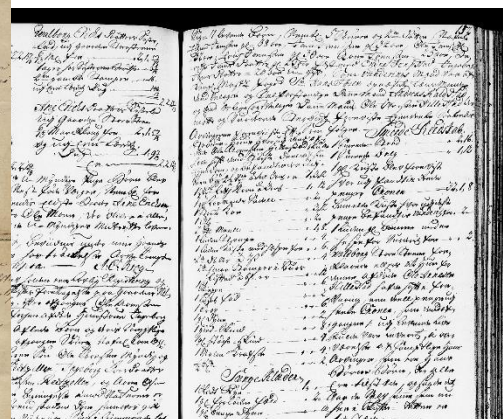
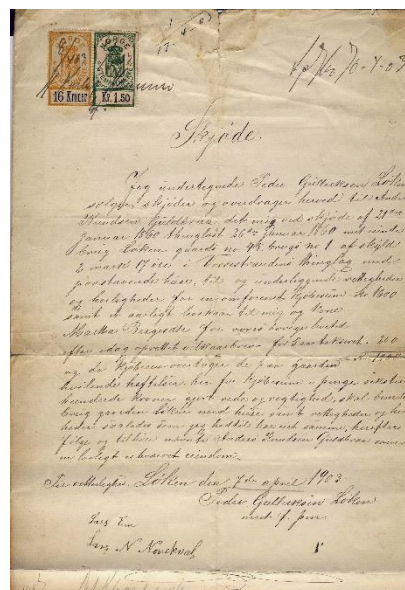

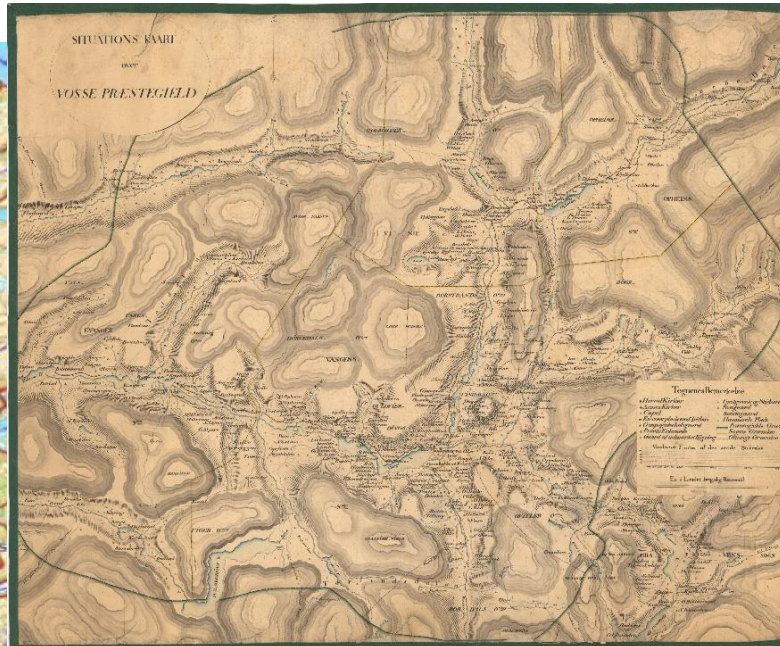
ULIKE ARTEFAKTER
FRA HVERDAG OG FEST

VARIANTER AV HÅNSKREVN DOKUMENTER

www.google.no/maps/

www.kartverket.no/Kart/Historiske-kart/

www.bergis.uib.no

IGJEN – VARIANTER:

TIDSMESSIG – FARGER – FORM OG INNHOLD

BILDER FØR OG NÅ –
SORT/HVITT OG FARGER

BILDEUTSNITT

Du kan bruke et bilde flere ganger med forskjellige bilde utsnitt

Du kan få frem forskjellige detaljer hver gang

Prøv også på en helside – eller dobbeltside hvis det er et godt bilde.

Et helsides bilde kan gå ut til margen – eller være utfallende – dekke hele siden*

Prøv deg frem!

(*For å gjøre dette i Word, se Slekt og Datas «skrive slektbok i Word» pkt. 5.2.1 Plassere bildet i teksten)

OFTE VANLIG
STØRRELSE I BØKER

*Mandsverk Fotograf: Ukjent
Billedsamlingen, UiB*

BILDEUTSNITT

KILDER OG LITTERATUR

Nasjonal Digital Læringsarena

[Medieuttrykk og mediesamfunnet Vg2 og Vg3](#)

[Idéskapning og mediedesign – Grafisk design](#)

<https://ndla.no/nb/subjects/subject:1/topic:1:172416/topic:1:186407/>

Komposisjon i grafisk design

<https://ndla.no/nb/subjects/subject:1/topic:1:172416/topic:1:186407/resource:1:159742/3707>

CC CC-BY-SA-4.0 Forfatter: Kari Roksvaag Rønning

Komposisjon - hobbykjelleren

<https://www.hobbykjelleren.net/formgivingsfag/komp.htm>

Ombrekking

<https://boldbooks.no/ombrekking-for-indies/>